

П'ятнадцятирічний капітан (стислий переказ)

Жуль Верн

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ЧАСТИНА ПЕРША

Розділ I

ШХУНА-БРИГ "ПІЛІГРИМ"

Шхуна-бриг "Пілігрим", призначена для полювання на китів, належала багатому каліфорнійському судновласникові Джеймсу Уелдону. Кілька років тому Уелдон призначив командиром шхуни капітана Халла. Це був досвідчений мореплавець, який мав команду з 5 матросів і 1 новачка. Уже на той час полювати на китів було важко, бо вони траплялися чимдалі рідше. Під час останнього сезону капітан Халл полював на смугачів, але влови вийшли небагаті. Китобоїв, найнятих на сезон, капітан висадив 15 січня 1873 року на східному узбережжі Північного острова Нової Зеландії. Тоді ж до капітана звернулась місіс Уелдон, дружина хазяїна "Пілігрима", яка хотіла з Окленду відправитися додому в Північну Америку. З жінкою мав плівти її 5-річний син Джек, її кузен Бенедікт та Нен, няня-негритянка.

Дорога до Америки мала зайняти 40-50 днів, крім того, "Пілігрим" мусив, одхилившись від курсу, зайти в чілійський порт Вальпараїсо, щоб розвантажитись. 30-річна місіс Уелдон була хоробра жінка, тому її не лякало таке довге плавання. Супроводжував жінку її кузен Бенедікт, славний чоловік років 50-ти. Найбільше він захоплювався вивченням комах, тож всюди їх шукав.

22 січня "Пілігрим" із пасажирами вийшов у відкрите море й узяв курс на американське узбережжя. Та через 3 дні повіяв дужий східний вітер, і шхуна-бриг змушена була змінити курс, щоб іти проти вітру.

Розділ II

ДІК СЕНД

Команда "Пілігрима" – вмілі, досвідчені моряки – жила як одна дружня сім'я. Це вже вчетверте матроси виходили разом на промисел. Усі вони були американці. Тільки один чоловік на борту, кок Негору, був родом з Португалії, але він добре знав англійську. Цей чоловік був мовчазний, тримався від команди осторонь, однак працював бездоганно. Капітан Халл жалкував, що не мав часу зібрати достатньо відомостей про минуле цього чоловіка. Негору мав десь 40 років, був чорнявий, сухорлявий, моторний, середній на зріст. Він ніколи не говорив ні про своє минуле, ні про свою родину.

Новачка, хлопця 15-ти років, звали Дік Сэнд. Він був вихованцем дитячого будинку.

Дік Сенд був середній на зріст, міцно збудований, чорнявий, із синіми рішучими очима. В 15 років хлопець уже міг приймати рішення і доводити до кінця свої задуми. Діка змалку вабило море, і у 8 років він пішов юнгою на корабель. Капітан Халл помітив Діка Сенда, коли той був юнгою на борту одного торгового судна. Моряк заприятелював із цим славним відважним хлопцем, а згодом відрекомендував його Джеймсові Уелдону. Уелдон зацікавився сиротою і віддав хлопчика до школи в Сан-Франціско. І от нарешті новачком-матросом Дік ступив на борт "Пілігрима". Хлопець був безмежно відданий родині Уелдонів, котра стільки зробила для нього.

Розділ III

НАПІВЗАТОПЛЕНЕ СУДНО

Зранку 2 лютого малий Джек першим побачив за бортом уламок судна. "Пілігрим" підплив ближче і почув гавкіт собаки з напівзатопленого корабля з написом "Вальдек". Ніхто не помітив, що собака скажено загавкав, коли побачив Негору.

Капітан Халл разом з Діком і матросами сіли у шлюпку, щоб врятувати собаку. На палубі нікого не було, але собака наче кликав своїх рятівників до розчиненого центрального люка. Справді, капітан і Дік знайшли п'ять негрів, які помирали від спраги і голоду. Їх перенесли на шлюпку, а на "Пілігримі" відпоїли водою з ромом. Собака, побачивши Негору, кинувся на нього. Капітан спитав кока, чи знає він цього пса. Негору відповів, що зроду не бачив.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ IV

ПОРЯТОВАНІ З "ВАЛЬДЕКА"

Потерпілих з "Вальдека" оточили якнайбільшим піклуванням. Найстаріший із негрів, Том, якому було 60 років, розповів, що їхній корабель, який плів з Мельбурна, зіткнувся з іншим 10 днів тому. Поки негри піднялися на палубу, там уже нікого не було. Можливо, команда перебралася на борт корабля, який ударив їх. Всі врятовані негри були вільними і поверталися в Америку з заробітків в Австралії.

Том був товаришам за старшого. Решта негрів були молоді люди 25-30-ти років; звали їх Бет, Остін, Актеон і Геркулес. Бет доводився сином старому Томові.

Собаку звали Дінго. Він був великим сторожовим собакою темно-рудой масті з кількома білуватими плямами на писку. Негри розповіли, що капітан "Вальдека" знайшов Дінго 2 роки тому на західному узбережжі Африки, неподалік од гирла Конго. На нашійнику собаки були вигравіювані літери "С. В."

Розділ V

"С. В."

"Пілігрим" знову рушив у путь, але уперті штилі дуже непокоїли капітана Халла. Том, Остін, Бет, Актеон і Геркулес у всьому допомагали капітану. Малий Джек захоплювався велетом Геркулесом. Тепер у хлопчика стало двоє друзів: Дік Сенд і Геркулес. А невдовзі з'явився й третій – Дінго.

Місіс Уелдон навчала малого Джека читати й писати з допомогою дерев'яних кубиків, на яких були написані червоною фарбою великі літери. Якось Дінго схопив один кубик і, відбігши, поклав його на палубу. На кубику стояла велика літера "С". Потім собака схопив другий кубик і поклав поряд з першим. На другому кубику стояло велике "В". Коли Дік забрав кубики, собака знову, раз і вдруге, схопив ті самі кубики й повідносив їх убік. Саме ці літери було вигравіювано на нашійнику Дінго! Капітан сказав, що 1871 року, тобто два роки тому, за дорученням паризького географічного товариства один французький мандрівник на ім'я Самюель Вернон вирушив до Африки з метою перетнути її з заходу на схід. Відправною точкою було гирло Конго. Вернон вирушив у експедицію, й відтоді від нього – ні чутки, ні вістки. Капітан Халл вважав, що Дінго міг належати Вернону. Пізніше Дінго знову загарчав на Негору, і капітан прошепотів, що тут криється якась таємниця.

Розділ VI

КИТ НА ОБРІЇ

Минуло 19 днів подорожі, але на обрії не з'являвся жоден корабель. Якось мандрівники побачили кита-смугача. Капітан Халл вирішив ризикнути і вийти на полювання.

Розділ VII

ПРИГОТУВАННЯ

На "Пілігримі" за головного залишили Діка Сенда, а матроси з капітаном сіли у китобійну шлюпку і попливли до кита. Капітан хотів метнути гарпуна, а потім добити смугача списом, коли той спливе на поверхню. Вбитого смугача мали прибуксирувати до "Пілігрима" й міцно пришвартувати до штирборту, щоб потім матроси нарізали смуги жиру і поклали їх в бочки.

Розділ VIII

СМУГАЧ

Підпливши на шлюпці до кита, капітан Халл із силою метнув гарпун. Матроси, налігши на весла, рвонули шлюпку назад, щоб вчасно уникнути удару хвоста. Раптом усі побачили, що це самиця, бо біля неї було китеня. Тепер полювати було ще небезпечніше. Гарпун, до якого була причеплена линва, потяг за собою шлюпку, бо смугачиха швидко попливла геть. Коли вона спливла на поверхню подихати, матроси і капітан вдарили тварину списками. Смугачиха почала захищатися, і от шлюпка мало не перекинулася й, зачерпнувши бортом води, заповнилася до половини. За третьою атакою кормове весло зламалось навпіл, і тепер матроси не могли так швидко маневрувати та тікати від хвоста смугачихи. Капітан подав Діку сигнал підійти ближче, але чим міг зарадити хлопець?

Тим часом смугачиха кинулась в атаку. Матроси зрозуміли – вони загинули. Підхопившись на ноги, вони відчайдушно закричали. Морське чудовисько вдарило по шлюпці своїм страшним хвостом і розбило її. Люди ще могли врятуватися, схопившись за уламки шлюпки, але смугачиха, конаючи в страшній агонії, борсалась як навіжена й несамовито біла хвостом по воді. Коли Дік Сэнд із неграми кинулись у шлюпку й

підпливли до місця побоїща, то не застали там уже нікого живого.

Розділ IX

КАПІТАН СЕНД

Всі були приголомшені смертю капітана Халла й матросів. Місіс Уелдон оголосила, що тепер капітаном "Пілігрима" буде Дік Сенд. Негору, здавалося, мав якісь претензії до п'ятнадцятирічного капітана, але він насмішкувато промимрив кілька слів й повернувся до себе в камбуз.

Дік Сенд розумів, яку велику відповідальність бере на себе, проте ухилятися від неї не хотів. Він вмів вимірювати пройдений шлях лагом і визначати напрямком компасом, та орієнтуватися за зірками, як капітан Халл, він іще не вмів. На прохання місіс Уелдон юнак показав на карті місце, де вони знаходяться. Вчора капітан Халл саме зробив позначку. Жінці здавалося, що до берега не так уже й далеко, але юнак розумів, що треба ще плисти чимало сотень миль. Том та інші негри радо погодились допомагати новому капітану.

Розділ X

НАСТУПНІ ЧОТИРИ ДНІ

Супротивний вітер змінився на супутний, негри підняли вітрила, і "Пілігрим" швидко рушив з місця.

На борту було два компаси, які можна було звіряти. Один висів у стерновій рубці перед очима стернового, другий був укріплений на стелі в каюті капітана. Та, як на лихо, в ніч проти 13 лютого, коли Дік Сенд стояв на вахті біля стерна, компас у каюті впав і розбився.

Якось вночі Том заступив Діка біля стерна, бо хлопець мусив відпочити. Коли Том заснув стоячи, Негору прокрався на корму і підклав під нактоуз, де був компас, якусь залізяку, під впливом якої стрілка компаса відхилилася на половину прямого кута. Том незабаром прокинувся і, побачивши, що корабель одхилився від правильного курсу, повернув стерно, скеровуючи корабель на схід. Ніхто не підозрював, що тепер "Пілігрим" відхилився від правильного курсу на цілих 45 градусів.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ XI

БУРЯ

Барометр на кораблі почав падати, і Дік Сенд зрозумів, що скоро буде тривала негода. Капітан мусив спустити вітрила. Всі працювали не покладаючи рук. "Пілігрим" був цілком підготований до плавання в штормову погоду.

Протягом тринадцяти діб – від 24 лютого до 9 березня – зривалися сильні грози, "Пілігрим" плив навмання. Землі й досі не було видно, і це дуже дивувало Діка. 9 березня чомусь лопнув лінь і команда втратила лаг, яким вимірювала швидкість. Дік помітив, що лінь був перетертий.

Якось Негору вийшов на палубу і ледь усміхнувся. Здавалося, він побачив у тумані

високий берег. Не мовивши жодного слова, він повернувся до камбуза.

Розділ XII

ОСТРІВ НА ОБРІЇ

Буря перетворилася на ураган. "Пілігрим" ішов тепер зовсім без вітрил. Дік не відходив од стерна. Він прив'язався мотузкою, щоб хвиля не змила його в море. Інші зробили так само. Місіс Уелдон, малий Джек, кузен Бенедікт і Нен сиділи по своїх каютах на кормі.

У ніч проти 14 березня Негору непомітно витяг залізяку з-під нактоуза. Тепер компас показував стрибок аж на сорок п'ять градусів. Дік мусив змінити курс.

26 березня о 8 ранку Геркулес побачив землю. Дік узяв підзорну трубу й звільна продивився весь східний обрій. Та землі уже не було видно. Хлопець вирішив, що то був острів Пасхи, загублений серед Тихого океану. До американського берега лишалося 2000 миль. Виходило, що корабель не зрушив з місця, якщо вони ще так далеко від континенту. Дік не міг цього пояснити, хіба що компас вийшов з ладу.

Розділ XIII

"ЗЕМЛЯ! ЗЕМЛЯ!"

5 квітня минуло вже два місяці, відколи "Пілігрим" залишив Нову Зеландію. 20 днів вітри і негода затримували судно. А потім раптом знявся попутний вітер і чимдуж помчав судно до землі. 6 квітня Дік побачив землю. Всі пасажери, крім Негору, повибігали на палубу. Десять миль за 4 на сході тягся низький берег. "Пілігрим" швидко мчав до нього. Ніде не виднілося жодної оселі, жодного порту, жодного гирла річки, що могло б правити за безпечне пристановище для шхуни-брига. Побачивши землю попереду, Дінго жалібно завив. "Пілігрим" винесло на рифи і кинуло на кам'янистий берег. Від удару в корпусі утворилася пробоїна, й крізь неї гинула вода. На щастя, усі пасажери врятувалися і опинилися на землі.

Розділ XIV

ЩО РОБИТИ?

Отак закінчилася подорож, що тривала 74 дні. Дік вважав, що вони опинилися на узбережжі Перу, звідки неважко дістатись до якогось поселення. Проте узбережжя здавалося безлюдним. Діка Сенда це дуже здивувало. Негору поводився, як людина, що потрапила в знайомі, але забуті місця. Він пішов до річки, що була поблизу, і зник.

Про харчі вони не турбувалися. Крім плодів та дичини, що їх було повно довкола, потерпілі могли використати запаси з "Пілігрима", бо прибій повикидав на берег чимало всякої всячини з розбитого судна.

Малий Джек випадково знайшов грот і там розмістилися наші мандрівники. Негору приєднався до них і уважно прислухався, коли обговорювали план подальших дій. Дік хотів піти на розвідку з Томом, прихопивши Дінго. Кузен Бенедікт погодився з усім і пішов шукати тутешніх комах. Майже водночас із ним вийшов Негору і невдовзі зник з очей.

Вода винесла чотири чудові карабіни та близько сотні набоїв у патронташах, тож Діків невеликий загін добре озброївся. На прохання місіс Уелдон хлопець забрав з

корабля й гроші, але їх виявилося усього 500 доларів. Дік здогадався, що решту грошей вкрав Негору.

Коли ввечері усі сховалися в гроті, бо наближалася злива, Негору не повернувся. Раптом Дінго, що бігав по піщаному березі, голосно загавкав. Чоловіки вийшли і все оглянули, але нікого не знайшли.

Розділ XV

ГАРРІС

Вранці Дік Сенд і його супутники зустріли біля річки незнайомого чоловіка. Він був середнього зросту, міцно збудований, років під 40. Незнайомець сказав, що звати його Гарріс, і він американець. Місіс Уелдон розповіла Гаррісу про катастрофу на судні. Чоловік сказав, що вони опинилися на південноамериканському узбережжі, у Болівії. Гарріс говорив, що давно виїхав з батьківщини і проживає в пампасах Болівії. Він живе на півдні, а зараз їде на північний схід, в Атакаму. За 200 миль звідси є велика ферма – асьєнда Сан-Фелісе, яка належить його братові, тож потерпілі можуть піти з ним туди, а звідти дістатися до міста Атаками.

Дік Сенд обмірковував пропозицію Гарріса. Хлопець більше хотів йти узбережжям, але Гарріс говорив, що поведе їх лісами та рівнинами, а на його коні зможуть їхати місіс Уелдон і Джек. Місіс Уелдон прийняла пропозицію Гарріса, тож усі почали збиратися в дорогу. Коли Дік спитав Гарріса, чи він не зустрічав тут португальця на ім'я Негору, той відповів, що нікого тут не бачив.

Розділ XVI

У ДОРОЗІ

Пройшовши трохи берегом річки, загін вступив у праліс. Дінго начебто шукав сліду, був збуджений і частенько глухо гарчав.

Після обіду й короткого перепочинку маленький загін пішов угору горбастим схилом. До заходу сонця вони відійшли від берега на 8 миль. В дорозі не трапилось ніяких пригод. На ночівлю стали під величезним манговим деревом. Там сиділа ціла зграя сірих папуг, які зняли сильний галас. Дік хотів сполохнути їх пострілом з рушниці, але Гарріс радив не робити шуму, щоб не виказувати своєї присутності в цьому лісі. На вечерю їли консерви і сухарі, які залишились з "Пілігрима". Дік хотів розкласти багаття, але Гарріс відмовив від цієї ідеї.

Розділ XVII

СТО МИЛЬ ЗА ДЕСЯТЬ ДНІВ

Зранку вони знову рушили в дорогу. Гарріс говорив, що тут пампа, але Дік знав, що пампа – це безводна рівнина, де немає дерев. Юнак поставив Гаррісові кілька запитань з цього приводу, але американець викрутився, сказавши що годі шукати справжньої пампи по цей бік Анд.

Минуло 5 днів подорожі. Джек хотів побачити колібрі і гумові дерева, які б мали бути у цій місцевості, але нічого такого тут не було. Наступні 4 дні загін так само йшов на північний схід. На 16 квітня подорожні, за їх підрахунками, віддалилися миль на 100 від берега. Скоро не їх шляху мала бути асьєнда Сан-Фелісе.

Якось Дік побачив антилоп, а згодом жирафів. Гарріс переконував усіх, що то не жирафи, а страуси нанду. У юнака виникала чим раз більша недовіра до Гарріса. Пізніше кузен Бенедікт знайшов муху цеце і дуже дивувався, адже ці комахи зустрічаються тільки в Африці, а не в Південній Америці.

Розділ XVIII

СТРАШНЕ СЛОВО

Минуло 12 діб важкого переходу. Ліс щодалі рідшав. Увагу Діка привернули дві обставини. Дінго став поводитися дивно. Він гавкав дзвінко, сердито, навіть часом люто. Так він гавкав на "Пілігримі" на Негору. Друге спостереження юнака стосувалося Гаррісового коня. Здавалося, кінь не чує "духу стайні", не виказує того, що відчуває кінець довгої подорожі.

Ввечері Дік побачив сліди слонів, а в широкому потічку – кілька гіпопотамів. Надвечір старий Том побачив у траві ніж незвичайної форми і показав його Діку. Юнак показав ніж Гаррісу. Той сказав, що ніж загубили тубільці, а сам він піде в розвідку, бо не впізнає місцевість. Дік сказав, що їм не треба розлучатись, і Гарріс мусив погодитись.

Згодом Том і Дік побачили під деревами кров і відрубані руки, а також порваний ланцюг і зламані колодки. Дінго спинився перед скривавленими рештками й люто загарчав. Том і Дік вирішили нікому про це не казати.

Вночі мандрівники почули грізний рик лева. Тоді Дік з ножем кинувся туди, де спав Гарріс, але того вже не було. Зник і його кінь. Тепер хлопець точно знав, що вони знаходяться в Екваторіальній Африці, і що португалець Негору й американець Гарріс були в змові!

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

ЧАСТИНА ДРУГА

Розділ I

РАБОТОРГІВЛЯ

Хоча в Америці работоргівлю було вже заборонено, в Центральній Африці досі торгували неграми. Там велися кровопролитні війни, під час яких тубільні вожді полювали на людей, і часом цілі племена потрапляли у рабство.

Дік Сенд припустив, що "Пілігрим" розбився біля берегів Анголи, на той час ще майже недослідженої. Юнак знав, що це головний західний невільничий ринок з трьома найважливішими центрами работоргівлі – Біе, Кас-санго й Казонде.

Розділ II

ГАРРІС І НЕГОРУ

Тим часом Гарріс зустрівся з Негору. Вони були давніми знайомими. Виявилося, що Негору йшов за мандрівниками, цим і пояснювалася дивна поведінка Дінго. Негору розповів Гаррісу, що 2 роки тому його спімали португальці на работоргівлі і дали довічне ув'язнення в каторжній тюрмі. Негору пощастило втекти, і він бажав

повернутись до Анголи й знов узятися за работоргівлю. В Окленді він найнявся коком у "Пілігрим". Після загибелі капітана Халла хотів стати капітаном, але боявся негрів. Та йому вдалося непомітно змінити курс судна, і воно прибуло до берегів Анголи. Дік разом з іншими прийняв Анголу за Болівію, так само, як побачивши острів Трістан-да-Кунья, подумав, що то острів Пасхи.

Хазяїном Гарріса і Негору був Алвіш, який працював на невольничому ринку в Казонде. Негору хотів схопити Тома та його друзів і продати. Щодо місіс Уелдон у нього був якийсь таємний план. Гарріс сказав, що захопити негрів легко, бо недалеко йде невольничий караван під проводом араба Ібн-Хаміса. Під час розмови двох злочинців, почувся гавкіт Дінго. Собака зненацька вибіг із заростей, але Негору вистрелив у нього. Дінго жалібно завив і зник.

Розділ III

У ДОРОГУ...

Тепер Дік зрозумів, що компас було зіпсовано зумисне. І запасний компас розбився не випадково, і лаг не потонув, а його потопили.

Дік Сенд вирішив повернутися з друзями на узбережжя і добутись до першого-ліпшого португальського поселення, а там уже чекати якоїсь нагоди повернутися на батьківщину. Але хлопець відкинув можливість повертатися до узбережжя тією самою дорогою. Він хотів поплисти річкою за її течією на плоту. Тому тепер їм потрібно було знайти підходящу для плоту притоку. Юнак розповів про свій план місіс Уелдон та неграм, і всі рушили в дорогу. Від кузена Бенедікта сховали окуляри й лупу, щоб він не відволікався на пошук комах і швидко йшов. Рушили без Дінго, бо його ніде не було.

Розділ IV

ВАЖКИМИ ДОРОГАМИ АНГОЛИ

Мандрівники йшли лісом, а згодом опинилися на безмежній рівнині. Наближалася гроза. Раптом друзі побачили величезні термітники, у яких чомусь не було жодної комах. У одному з таких термітників вони зуміли сховатися усі. Тієї ж миті вперіщив сильний дощ.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ V

ЛЕКЦІЯ ПРО ТЕРМІТІВ У ТЕРМІТНИКУ

Всередині термітника були камери, розміщені ярусами, тож стіни термітника скидалися на шафу з багатьма полицями. На горішніх "койках" лежали місіс Уелдон, малий Джек, Нен і кузен Бенедікт. Нижче примостилися Остін, Бет і Актеон. Дік Сенд, Том і Геркулес влаштувалися долі. Кузен Бенедікт розповів друзям усе, що знав про термітів. Він говорив, що якийсь інстинкт змусив комах вибратися звідси та ще й забрати усі личинки.

Розділ VI

ВОДОЛАЗНИЙ ДЗВІН

Дік ліг спати на глиняну долівку біля дірки, яка правила за вхід. Та довго він не спав, бо термітник почала заливати вода. За кілька секунд вона піднялася до нижніх ярусів, де спали Том і Геркулес. Дік Сенд розбудив їх і сказав про нову небезпеку. Вода натекла через отвір, і тепер у термітник не заходило свіже повітря. Том запропонував пробити стіну вище води, та Дік боявся, чи зовні вода не стоїть вище. Люди у термітнику були тепер, мовби робітники в водолазному дзвоні.

Бет пірнув, щоб добутися до дірки, що слугувала за вхід і вихід. Він повернувся і сказав, що дірку завалило. Тепер усі були герметично зачинені в термітнику, і кисню чимраз меншало. Дік почав пробивати дірки угорі. Він двічі пробивав дірку, але виявлялося, що рівень води надворі вищий. Нарешті кузен Бенедікт зрозумів, що комахи покинули своє житло тому, що передчували повінь!

Третій отвір під самісіньким верхом термітника врятував загін. Та тільки вони почали вибиратися назовні, як на них напали тубільці на пірогах. Навіть рушниці не допомогли друзям, бо тубільці була майже сотня. Місіс Уелдон, її сина, кузена Бенедікта схопили й кинули в одну з пірог. Дік Сенд бачив, як пірога попливла до табору тубільців. Самого Діка Сенда, Нен, старого Тома й його товаришів теж кинули в пірогу, яка попливла в інший бік. Тієї миті, коли пірога причалювала, Геркулесу вдалося втекти, прихопивши рушницю одного з тубільців.

Розділ VII

ТАБІР НА БЕРЕЗІ КВАНЗИ

Злива переповнила водою притоки Кванзи, і річка вийшла з берегів. Табір тубільців стояв на горбі, поблизу термітника, в якому мандрівники мало не загинули. На вершині горба росла величезна смоковниця, там і розташувався невільничий караван, що про нього Гарріс говорив Негору. Невільників-негрів, силою захоплених під час набігів у їхніх селищах, агенти работорговця Алвіша гнали до Казонде, на ринок. В таборі з супутниками Діка Сенда поводитись як із невільниками-тубільцями. Бідних негрів чекали дорога на сотні миль і знущання хавільдарів – так звалися їхні наглядачі.

Діка Сенда обеззброїли, але в кайдани не закували. Однак до нього приставили хавільдара. Негору і Гарріса не було, проте юнак не сумнівався, що нападом на термітник керували саме ці два негідники. Незабаром хлопець довідався, що їх ведуть на невільничий ринок Казонде, центр работоргівлі в Анголі. Шлях туди мав зайняти добрих 3 тижні. Дікові дуже хотілося поділитись своїми думками зі старим Томом і його товаришами, та їм не дозволяли спілкуватися.

Розділ VIII

ІЗ ЗАПИСНИКА ДІКА СЕНДА

Караван попрямував на схід. Начальник каравану, високий араб Ібн-Хаміс, пильно стежив за цією людською чередою. Дікові Сенду ніяк не вдавалося перемовитись бодай словом із своїми товаришами. Він лише міг робити нотатки у своєму записнику. Якось він побачив Нен, яка сказала, що скоро помре. Однієї ночі до Діка прибіг Дінго і приніс записку від Геркулеса. Той писав, що місіс Уелдон з малим Джеком і кузенем Бенедіктом понесли в кітанді, а супроводжують їх Гарріс і Негору. Геркулес писав, що

хтось підстрелив Дінго з рушниці, але рана вже загоїлася. Більше Дінго не приходив.

Розділ IX

КАЗОНДЕ

26 травня караван невольників прибув до Казонде. Половина бранців загинули в дорозі. І все ж работорговці сподівалися на неабиякий зиск. У Казонде був один з головних невольничих ринків Анголи. Торгівля людьми провадилась на "чітоці" – майдані в центрі міста. В одній частині міста жили португальські, арабські й тубільні купці. В другій частині містилася "резиденція" тубільного володаря. Весь торговий квартал належав Жозе-Антоніу Алвішу – тому самому работорговцю, в якого Гарріс і Негору служили агентами. Резиденція казондського володаря, яка межувала з торговим кварталом, була скупченням злидених халуп. Тутешнього володаря звали Муані-Лунга, і він був страшним п'яницею.

Коли Алвіш оглядав Тома і його друзів, Дік зумів повідомити друзям про записку Геркулеса і смерть Нен. Тоді ж до хлопця підійшов Гарріс і сказав, що місіс Уелдон і Джек померли. Почувши таку страшну новину, Дік підскочив до Гарріса, вихопив у нього з-за пояса ніж і вгородив йому в груди по самісіньку ручку.

Розділ X

ЯРМАРОК

Алвіш уже хотів покарати Діка, але Негору попросив почекати, бо хотів познущатися з хлопця. Діка замкнули в бараці і приставили охорону.

Через два дні, 28 травня, відкрився ярмарок – "лаконі" – на який з'їхались работорговці з усіх факторій внутрішньої Африки та тубільці з сусідніх областей. На ярмарку продавали не тільки рабів, але й усі дари африканської землі. З раннього ранку на просторому майдані зійшлося приблизно 5000 душ. Пополудні Алвіш звелів вивести невольників, призначених на продаж. Старого Тома і трьох його товаришів продали одному арабу, який мав намір одпровадити їх до занзібарських факторій за 1500 миль.

Розділ XI

ПУНШ ЙОГО ВЕЛИЧНОСТІ

Близько 4 години пополудні на ярмарку з'явився його величність Муані-Лунга, володар Казонде. Його супроводив численний почет – дружини, "державні чиновники", солдати й раби. Алвіш та інші работорговці поквапились вийти йому назустріч. Володар був жалюгідно вдягнений, його вбрання доповнювали окуляри на носі та лупа на шії. Ці предмети, за якими так побивався кузен Бенедікт, знайшов у Бетових кишенях Алвіш і подарував Муані-Лунга.

Володар оглянув виставлених на продаж рабів, а потім закричав, що хоче горілки. Негору та Алвіш підійшли до володаря і домовився, що спершу приготують йому пунш, а потім вб'ють Діка Сенда, який сьогодні вбив одного з агентів.

Приготувавши пунш, Алвіш запалив його і поміщував величезним ополоником з довгою ручкою. Раптом Муані-Лунга вихопив ополоника з рук у Алвіша, зачерпнув вогняного пуншу й підніс до рота. Та проспиртований володар Казонде раптом

загорівся сам. Вогонь не давав великого жару, але невтримно пожирав Муані-Лунга. Один з міністрів підбіг до свого володаря, щоб загасити його, але, проспиртований не менше від того, зайнявся й сам. Алвіш і Негору закликали на місці. Дружини володаря кинулись навтіки. Через кілька хвилин Муані-Лунга і його міністр згоріли.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ XII

ПОХОРОН МУАНІ-ЛУНГА

За порадою Негору Алвіш пустив чутку, що незвичайна смерть володаря Казонде – знак особливої прихильності до нього великого бога Маніту. Забобонні тубільці спіймалися на гачок. Залишалось тільки вшанувати його величність похороном.

Спадкоємицею трону стала найстарша дружина Муані-Лунга – Муана. Алвіш та інші работорговці не боялися Муани, бо могли задобрити її подарунками та лестощами. Вона звеліла негайно розпочати приготування до похорону. В кінці головної вулиці Казонде котив води бурхливий потічок. На дні потічка мали викопати могилу для Муані-Лунга. Тож на час похорону треба було відвести воду вбік. Тубільці заходилися споруджувати загату. Після похорону загату мали зруйнувати, і вода повернеться в своє русло.

Негору домігся, щоб Діка Сенда принесли в жертву на могилі володаря. Злочинець пішов до Діка, щоб познущатися, але юнак тримався відважно і гордо. Вночі до Діка хотів добратися Дінго, але йому не вдалося, бо його почули місцеві собаки, тож він мусив втекти.

Коли воду з потічка відвели, посеред русла викопали велику яму, на дно якої поклали 50 живих жінок, рабниць його величності. Їх мали втопити разом із тілом їхнього володаря. Від тіла лишилось лиш кілька кісток, тому тубільці зробили опудало Муані-Лунга.

Коли спустився вечір, усі люди, а також Алвіш, Негору, араби-работорговці та їхні хавільдари рушили у процесії. В протилежному кінці ями височів пофарбований у червоне дерев'яний стовп. До стовпа прив'язали Діка Сенда. За наказом Муани зруйнували загату, і вода почала заливати яму разом з жінками, опудалом і Діком.

Розділ XIII

У ФАКТОРІЇ

Місіс Уелдон, її син Джек та кузен Бенедікт не загинули, а перебували у Казонде. Вони прибули туди на тиждень раніше за караван Ібн-Хаміса. Їх поселили в факторії Алвіша. Там до них ставилися добре, гарно годували, а кузену Бенедікту дозволяли шукати комах по всій території, яка була огорожена високим парканом.

Через три дні після похорону Муані-Лунга, Негору прийшов до факторії і сказав місіс Уелдон, що Нен і Дік загинули, а негрів продано в рабство. Далі злочинець повідомив, що має намір продати місіс Уелдон з сином і кузеном її чоловіку за 100 000 доларів. Жінка мусила написати чоловікові листа, щоб Негору мав доказ. Місіс Уелдон

відмовилася написати такий лист, але Негору дав їй тиждень на роздуми і пообіцяв, що вона сильно пошкодує, якщо цього не зробить.

Розділ XIV

ВІСТІ ПРО ДОКТОРА ЛІВІНГСТОНА

У місіс Уелдон виникла ідея звернутися по допомогу до доктора Лівінгстона. Якось вона підслухала розмову Алвіша і якогось работорговця про те, що наукові подорожі численних мандрівників у Африку шкодять комерційним операціям работорговців. Близькими днями сюди мав прибути доктор Лівінгстон, впливова особа в Африці. Та 13 червня в Казонде почули сумну звістку, якій проте дуже зраділи Алвіш та інші работорговці: 1 травня Лівінгстон помер.

Розділ XV

КУДИ МОЖЕ ЗАВЕСТИ МАНТІКОРА

Місіс Уелдон мусила прийняти пропозицію Негору, але вона домоглася, щоб її чоловік не їхав аж сюди, а провів викуп в Мосамедіші – невеликому порту на південному березі Анголи. Там було безпечніше. Обговоривши всі питання з португальцем, місіс Уелдон написала чоловікові листа. Негору мав видавати себе за її друга, якому вдалося втекти з полону в тубільців. Наступного дня Негору в супроводі 20 негрів вирушив на північ. Тепер місіс Уелдон залишалося тільки набратися терпцю і чекати ще 3-4 місяці. Вона не збиралася залишати Алвішеву факторію, бо тут їм не загрожувала ніяка серйозна небезпека.

Якось кузен Бенедікт побачив рідкісну комаху мантикору і переслідував її, поки не опинився під самісінькою огорожею факторії Алвіша. Мантикора залізла у кротову нору, і кузен Бенедікт виявив, що й сам може пролізти цією великою норою, яка з'єднувала обгороджену територію із зовнішнім світом. Так чоловік опинився поза межами факторії і побіг у ліс, куди полетіла комаха. Там кузена Бенедікта спіймала і потягла в кущі чиясь могутня рука.

Розділ XVI

МГАННГА

Кузена Бенедікта почали шукати, і Алвішеві слуги невдовзі знайшли кротовий хід, який сполучав факторію з лісом. Работорговець усе зрозумів і дуже розлютився. Та хоч хай як ретельно шукали вченого і в факторії, і в лісі, жодних слідів його не знайшли. Кротовий хід забили того ж дня, а бранців стали стерегти пильніше.

Тим часом у цій місцевості почалися безнастанні зливи, які затоплювали Казонде та округи. Володарка Муана та її міністри вирішили звернутися по допомогу до вищих чаклунів – мганнгів, адже тубільцям загрожував голод через затоплення посівів. Тутешні мганнги не змогли спинити дощі, тому Муана звеліла покликати уславленого мганнгу з північної Анголи.

25 червня вранці новий мганнга урочисто вступив у Казонде. Це був чистокровний негр, футів шість на зріст і, мабуть, дуже сильний. Він був відповідно вдягнений і мав у кошику різне чаклунське причандаля. Та чоловік був німий і тільки мугикав та показував руками. Він повів Муану та натовп людей до факторії Алвіша і показав, що

виною дощів є місіс Уелдон та її син. Чаклун узяв на руки жінку та її сина і поніс у ліс. Алвіш кинувся услід за мганнгою, адже мав охороняти місіс Уелдон, за яку хотів отримати чималий бариш. Муана звеліла схопити Алвіша, і він, розуміючи, що непокоя дорого йому коштуватиме, відразу припинив.

Мганнга тим часом ніс своїх жертв до лісу і пройшов понад 3 милі. Тубільці потроху відставали й нарешті, зрозумівши, що мганнга хоче залишитись сам, повернули назад.

Чаклун, яким був не хто інший, як Геркулес, приніс хлопчика і місіс Уелдон до берега річки, що текла на північ. Там у бухточці, схованій поміж прибережними чагарями, стояла на піску пірога, прикрита соломою.

Розділ XVII

УНИЗ ЗА ТЕЧІЄЮ

У пірозі вже чекав Дік Сенд. Геркулес під час похорону володаря врятував хлопця, пірнувши під воду, яка затопила Діка разом зі стовпом. На пірозі був і кузен Бенедікт, бо саме Геркулес схопив його в лісі. Сам же Геркулес став чаклуном випадково: він просто зустрів у лісі справжнього чаклуна, напав на нього, прив'язав до дерева і забрав собі одяг та чаклунське причандалля.

Друзі вирішили плити до гирла Конго, а в гвінейських колоніях дістати допомогу. Геркулесу вдалося викрасти пірогу, тож тепер у них був вигідний транспорт. Друзі прикрили пірогу трав'яним навісом, і тепер вона нагадувала плавучий острівець.

Протягом перших двох днів місіс Уелдон та її супутники харчувалися тими запасами, що їх Геркулес зібрав перед від'їздом, а згодом вони ловили рибу та полювали на березі. Щоб кузен Бенедікт не нудьгував, Геркулес дав йому якусь бридку волохату істоту. Вчений не мав окулярів і лупи, тому подумав, що це унікальна комаха, схожа на павука.

Розділ XVIII

РІЗНІ ПОДІЇ

Протягом наступного тижня пірога плівла далі за водою. За ці дні не сталося нічого особливого. Річка текла серед чудових лісів. Край був безлюдний. Якось на березі Дік Сенд зустрів лева, але йому вдалося врятуватися.

10 липня на правому березі мандрівники вгледіли село з будівель на палях. Втікачі мало не застрягли в сітях, які були розставлені у воді. Та на щастя, тубільці помітили плавучий острівець і в останній момент витягли сіті. Коли пірога шугнула під поміст, трав'яний навіс зачепився і частину його здерло з піроги. Один із тубільців помітив, що то не плавучий острівець, а пірога з людьми. Тубільці кинулись за ними берегом, але Дік і його супутники вже проминули небезпечне місце.

Протягом наступних чотирьох днів, довкола починалася гола рівнина. На цих безплідних землях стало важко роздобувати харч. Мандрівникам довелося харчуватися зеленими пагінцями папороті, стеблами папірусу. Якось завдяки пташці-"навідниці" вони знайшли мед, іншого разу втікачі їли засмажену сарану, якої тут було багато.

Пірога впливла на широку ріку, та якось вночі Дік Сенд стурбувався, бо почув сильний глухий шум. Коли розвиднілось, Дік зрозумів, що попереду водоспад.

Розділ XIX

"С. В."

Довелося повернути до лівого берега і йти пішки понад берегом. Про те, щоб волочити пірогу аж за водоспад, годі було й думати, бо вона була важка. Перш ніж пірога причалила, стурбований Дінго уже був на березі й зник у високій траві. Собака біг по якомусь сліду в гліб лісу. Це розуміли всі. Раптом друзі побачили велику смоківницю, а під нею хижку. В середині на долівці лежали кістки людини. Дінго знав цю людину, це був його хазяїн. На стовбурі смоковниці, до якої тулилася хижка, були виведені червоні літери "С. В.". Дік підняв із землі невеличку мідну коробку, відкрив її, і звідти випав клапоть паперу. Юнак прочитав уголос: "Тут... за 120 миль од берега океану... 3 грудня 1871 року... мене смертельно поранив і пограбував мій провідник Негору... Дінго! До мене!.. С. Вернон".

Записка пояснила все. Бідолашний Вернон перед смертю встиг написати записку, вказавши ім'я вбивці та мотиви злочину. І вже конаючи, Вернон написав кров'ю на дереві свої ініціали. За мить почувся страшний зойк. Дінго на когось напав! Геркулес кинувся слідом за Дінго. Коли решта теж вибігли з хижки, вони побачили на землі Негору, що відбивався від собаки, який вчепився йому в горлянку.

Діставшись до гирла Конго, щоб сісти на судно, яке йшло до Америки, цей негідник залишив десь недалечко своїх людей, а сам вирушив до місця, де вбив мандрівника, бо тут закопав вкрадені гроші. Негору встиг вийняти ножа і з силою вдарити собаку в груди саме тієї миті, коли Геркулес підбіг до нього. Негору помер, але й вірний собака був смертельно поранений. Зібравши останні сили, він поповз до хижки, де загинув його хазяїн, і там сконав. Геркулес закопав у землю останки Самюеля Вернона, і в тій самій могилі поховав Дінго.

Негору помер, але тубільці, що супроводили його від Казонде, перебували десь неподалік. Нашим мандрівникам потрібно було тікати. Тепер вони знали, що ця ріка – Конго, а до океану залишається 120 миль. Проте далі неможливо було плисти по річці. Жоден човен не пройшов би через водоспади. Мандрівники повинні йти берегом миль зо дві за водоспад, а потім збудувати пліт і далі знову плисти за течією. Щоб не зустрітися з тубільцями, які супроводили Негору, друзі вирішили перепливти на правий берег.

Дік Сенд спершу сам поплив на пірозі на правий берег для розвідки. З собою він прихопив рушницю. Він уже хотів зійти на землю, коли раптом знявся неймовірний галас. З прибережних заростів вискочило із десятеро тубільців і побігло до піроги. Це були дикуни із села на палях. Помітивши тоді, що під трав'яним покровом плавучого острівця ховаються люди, вони кинулись навздогін і протягом усього тижня йшли назирці за пірогою правим берегом. Спокійний, рішучий, Дік стояв на носі піроги й, приклавши рушницю до плеча, не підпускав дикунів близько до себе. Ті побачили на

протилежаючому березі решту мандрівників.

Дикуни забралися на корму піроги й відштовхнули її від берега. Дік стояв, націливши на них рушницю, і вони не наважувались напасти, бо знали, що таке вогнепальна зброя. Один із тубільців схопив кермове весло і вправно повів пірогу впоперек течії. Раптом Дік вирішив, як врятувати друзів. Він вистрелив у руку тубільця і весло, яке вона тримала. Дикуни заволали із жаху. Та й було чого: пірога, позбавлена кермового весла, попливла за водою. Течія несла її до водоспаду. Дік розумів, що разом з дикунами загине і він, але його друзі могли врятуватися.

Дикуни стрибали у воду і пливли до лівого берега. Пірога перекинулася. І тоді Дік зміркував, що перекинута пірога – останній його порятунок. Він пірнув під пірогу і, вчепившись за лавку, висунув голову з води. А ще за мить відчув, як нестримний потік із силою кинув пірогу й потяг її вниз.

Дік Сенд чудово плавав, тому через чверть години, подолавши бистрину, він дістався до лівого берега. Місіс Уелдон, малий Джек, кузен Бенедікт і Геркулес підбігли до нього. А дикуни всі до одного загинули в бурхливих водах.

Розділ XX

ЕПІЛОГ

Через два дні, 20 липня, місіс Уелдон та її супутники зустріли караван, який прямував до Ембоми, в гирлі Конго. Це були португальські купці. 11 серпня вони прибули в Ембому і сіли на американський пароплав, який мав плисти до Панамського перешийка. Друзі щасливо дісталися до Америки. Дік Сенд став сином Уелдонів, а Геркулес – близьким другом родини. Діставшись дому, кузен Бенедікт одягнув окуляри і роздивився комаху, яку йому дав Геркулес. Вчений очікував на величезне відкриття, та виявилось, що це звичайнісінький павук, якому геркулес відірвав дві передні лапки.

У 18 років Дік Сенд з відзнакою закінчив мореплавну школу й, одержавши диплом, став капітаном одного із суден Джеймса Уелдона. Дік та місіс Уелдон часто згадували Тома, Бета, Остіна й Актеона. Нарешті Джеймс Уелдон, завдяки своїм широким комерційним зв'язкам, натрапив на їхні сліди на Мадагаскарі. Нарешті зібралися усі з колишніх пасажирів "Пілігрима". Не було тільки Нен і Дінго. Того дня у Джеймса Уелдона був великий бенкет, і всі були в захваті від тосту, який виголосила місіс Уелдон на честь Діка Сенда – "п'ятнадцятирічного капітана!".

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу